

Dejan Grba

Elektroni i fotoni

Razgovor sa Darkom Gajićem.

Kako si se zainteresovao za likovne umetnosti?

Kao dečak nisam imao jasno određen interes za likovne umetnosti. Voleo sam stripove i u osnovnoj školi sam skupljao reprodukcije likovnih dela, na primer Van Gogovih slika, ali u suštini bez neke konkretne ideje. U trećoj godini gimnazije sam se zainteresovao za književnost, počeo više da čitam, naročito Kiša koji je ne mene dosta uticao. Išao sam na izložbe ali, pošto dečak od šesnaest godina često veruje da je nejpametniji, nisam se trudio da te radove shvatim i posmatrao sam ih sa omalovažavanjem. Ipak, u to vreme sam počeo intenzivno da crtam. Za Fakultet likovnih umetnosti sam se spremao zajedno sa Dejanom Dimitrijevićem, koji mi je dosta pomogao: crtali smo po šest sati dnevno. Upisao sam se 1991 godine. U klasi profesorke Anđelke Bojović, kod koje sam studirao tokom prve dve godine, crtali smo gotovo fanatično i to je bio moj ulazak u svet profesionalne umetnosti.

Šta si u početku mislio o tom svetu i kako se menjao tvoj stav tokom redovnih studija i posle njih?

O umetnosti sam oduvek imao naivno, idealističko mišljenje koje postepeno napuštam tek sada, pošto intenzivnije izlažem i shvatam da umetnost ima mnogo manji društveni značaj od onoga koji sam joj ranije pridavao. Tokom studija, počeo sam da otkrivam stvarni položaj umetnosti, ali i da razumevam odnose u sistemu umetnosti koji kod nas zapravo skoro da ne postoji. Umetnik kod nas mora sam da bude i sopstveni promoter i menadžer i producent i galerista i diler, u suštini sve zavisi od ličnih ambicija. Činjenica je, međutim, da, na primer, u realizaciji jednog holivudskog filma postoji daleko viši nivo i veća složenost organizacije nego u čitavom našem sistemu umetnosti.

Tvoj sadašnji stvaralački postupak se sastoji od niza crtačkih intervencija na negativu čiji je rezultat fotografija koja na prvi pogled deluje kao neka vrsta kompjuterske slike. Kako si ga razvio?

Crtanje mi je uvek bilo interesantnije od slikanja, pre svega zbog lakoće i brzine eksperimentisanja koje crtež tehnološki omogućava. Ispitivanja, bila ona likovna ili tehnička, u slici su znatno sporija. Sa druge strane, crtežu kao likovnoj celini se uglavnom neopravdano pridaje niži estetski značaj. Crtež se, ma koliko on bio dobar, tradicionalno percipira uglavnom kao skica, priprema ili predložak za neku drugu tehniku. Crtež, međutim, predstavlja potpuno samostalnu likovnu celinu i može imati značaj jednak onome koji pripada slici ili skulpturi.

Tehniku kojom se služim razvio sam iz sklonosti prema crtačkom eksperimentu i iz potrebe da crtežu dam adekvatan medijski plasman, jer današnja publika lakše i spremnije reaguje na fotografiju, video i film sa njihovim 'optičkim realizmom' nego na bilo koji drugi medij. Fotografija mi, pored toga, omogućava dobru kontrolu rada u slojevima i postupnu gradnju forme. Koristim je od 1993 godine i u njoj razrađujem slične

probleme kao u studiji ili crtežu manjeg formata, upotrebljavajući iste alatke: četkicu, tuš, pero, lak... Jedino što sam hartiju zamenio podlogom negativa.

Tvoj rad se zasniva na velikoj tradiciji figuracije i ta linija se u izvesnom smislu može pratiti od Egipta, Grčke, preko renesanse i manirizma, El Greca, Tintoretta sve do Francisa Bacona, Roberta Mapplethorpea i Cindy Sherman. Kakav je tvoj odnos prema figuraciji i šta ona za tebe znači?

Figuracija me je oduvek interesovala, naročito ritualni odnosno intimni aspekti telesnosti. Zbog toga u mojim predlošcima mora da postoji nekakav minimum 'predmetnosti'. Torzoom se bavim od početka studija, a dimenzije formata koje sada koristim bliže se ljudskoj meri, ali su za nijansu veće da bi radovi u prostoru delovali prirodno. U suštini, ta mala odstupanja od očekivanih dimenzija i njihovo variranje me više privlače nego rad u monumentalnim proporcijama. Kod portreta me zanima realizam Franza Xavera Messerschmidta, čije ludačke grimase i deformacije i sam ponekad potenciram, s' tim što se kod mene mimika lica prenosi na celo telo koje postaje metafora izraza. Ipak, intelektualne konstrukcije značenja i naracije me ne interesuju.

Izgled tvojih radova često se pogrešno prepoznaje kao rezultat računarskih intervencija. Kakav je tvoj odnos prema likovnoj tehnologiji?

Postupak koji koristim u suštini je veoma jednostavan i star je koliko i fotografija. Savremena publika je zasićena elektronskom slikom i verovatno je zbog toga sklona da moje radove vidi kao računarske intervencije. Iako tehnologiji pridajem priličan značaj, nisam pristalica zasnivanja poetike na bilo kojoj tehnologiji. Mislim da tom pitanju treba prići bez predrasuda.

Ti manipulišeš glavne elemente nosioca slike na negativu, ali se ne opterećuješ fotografskim medijem i njegovim tehničkim zahtevima.

Fotografiju poznajem u onoj meri koja mi je potrebna da realizujem svoje radove. Fanatično vezivanje za (fotografsku) tehniku je smešno. Sama tehnika nema nikakvog smisla ako je odvojena od ideje ili zamisli umetnika.

Slično kao i računarski imidž, tvojim fotografijama se često pripisuju svojstva nasilja i morbidnosti. Od kakvog su ona značaja za tvoj rad?

Postoji jedan oblik nervnog rastrojstva nazvan 'dermatografizam', kod koga u ekstremnim slučajevima dolazi do privremenog izdizanja iritiranog dela kože, tako da je moguće crtati i pisati po koži pacijenta. Zbog toga sam izložbi u Galeriji Doma omladine Beograda 1997 dao naziv *Dermatografije* - crteži po 'koži' negativa, ali, uslovno rečeno, i po koži modela. Mišljenje da su moji radovi morbidni, to jest da predstavljaju uživanje u bolesnom, je čista besmislica. Verovatno je takvo mišljenje rezultat površnog sagledavanja, ali možda je u pitanju i psihička projekcija same publike. Vizualni karakter savremenih video spotova mi deluje daleko morbidnije nego većina dela likovne umetnosti. Ako u mojim radovima i postoji nekakva patološka ili erotska

indikacija izuzev one koju neizbežno negoveštava sama figura, ona je za mene stvar od manje važnosti. Taj aspekt ima mnogo veći značaj za teoretičare jer im omogućava da prošire polje svoje interpretacije. Sa druge strane, humor – pomalo karikaturalni tretman mojih modela, pućenje usta, naduvavanje obraza – je neophodan činilac same ljudske situacije, a u mojim radovima je prisutan da bi se eliminisala banalnost suvoparnog fotografskog prikaza.

Radovi koje u poslednje vreme izlažeš nagoveštavaju izvesnu promenu. Šta te trenutno interesuje i u kom smeru nameravaš da se krećeš?

Trenutno radim sa transparentnim dijafolijama i zanima me projekcija slike u prostor, kao i ispitivanje njenih svetlosnih vrednosti. Propuštanjem svetlosti kroz dijafoliju, uz dodatne intervencije na njoj dobija se senka koja i sama može da postane crtež. Takođe, dijafoliju mogu da preoblikujem u postavci, za razliku od klasičnog fotografskog negativa, tako da od istog snimka dobijam različite projekcije, različite senke i fokuse. Taj postupak uvođenja treće dimenzije je povezan sa tradicijom anamorfoze u likovnim umetnostima. Pored toga, interesuje me i vremenski činilac, pokret...

Danas, Com_medi@ br. 23, 23 oktobar, Beograd, 2000.